

господарських міжнародних організацій; здійснення заходів щодо поширення практики укладення дво- чи багатосторонніх міжурядових торговельних угод в аграрній сфері та наданні інформації учасникам внутрішнього ринку щодо кон'юнктури зовнішніх ринків через створену систему моніторингу; розвитку зовнішньоекономічної маркетингової кооперації; сприяння залученню іноземних інвестицій для забезпечення впровадження сучасних технологій, менеджменту, розвитку кооперації та вертикальної інтеграції, підвищення конкурентоспроможності національної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринку; стимулювання збільшення обсягів виробництва і постачання на зовнішній ринок екологічно чистої сільськогосподарської продукції; удосконалення та гармонізації національного законодавства з вимогами СОТ та ЄС; відновлення інституту сільськогосподарських радників при посольствах України з охопленням найбільш привабливих для експорту регіонів світу; удосконалення механізму інформаційного забезпечення розвитку експортного потенціалу агропромислового комплексу України; посилення контролю за цінами на сільськогосподарську продукцію для запобігання заниженню ціни як способу ухилення від податків і вивезення грошових засобів за кордон.

Зазначене, за нашим переконанням, сприятиме формуванню ефективних взаємовідносин між підприємствами усіх сфер АПК. Перспективи подальших наукових розвідок мають передбачати дослідження особливостей використання ресурсного потенціалу підприємств АПК з урахуванням зовнішньої політики.

Література:

1. Федорець Л.М. Вектори стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності АПК регіону / Л.М. Федорець // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 69-75.
2. Панорама аграрного сектору України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua>
3. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Держкомстат України, 2010. – 567 с.
4. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: Монографія / Авт. кол.: М. Бетлій та ін.: за ред. О.М. Бородіної. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496 с.
5. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 1158 від 19 вересня 2007 року. – www.zakon.rada.gov.ua.

УДК 338.432:631.162

ОПТИМІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРЕДИТНОЇ РЕСТРИКЦІЇ

Єфімова Л.М., аспірант

Дніпропетровський державний аграрний університет

Досліджено теоретичні та практичні аспекти формування оборотних коштів. Визначено джерела фінансування підприємств аграрного сектора в умовах кредитної рестрикції.

Investigate theoretical and practical aspects formulate circulating assets. Determine sources finance enterprises agricultural sector in conditions credit restriction.

Постановка проблеми. Одним із питань, що має неабиякий науковий інтерес, є оптимізація формування оборотних коштів підприємств аграрного сектора економіки. Оптимізація являє собою визначення економічних показників, при яких досягається оптимум, тобто оптимальний, найкращий стан системи. Найчастіше всього оптимуму відповідають досягнення найвищого результату при даних витратах ресурсів або досягнення заданого результату при мінімальних ресурсних витратах [1].

Оптимізація формування оборотних коштів є одним з найскладніших завдань, яке вирішується в процесі фінансового управління діяльністю підприємства. Оптимізація формування оборотних коштів передбачає аналіз та планування співвідношення власного та залученого капіталу.

При аналізі структури оборотних засобів необхідно визначити, яким повинно бути співвідношення величини власної та залученої частки оборотних коштів. Значення власних оборотних засобів повинно бути не нижче 10% загального об'єму оборотних активів [2]. Чим вищий даний показник, тим стійкіше фінансове становище підприємства, тим більше у нього можливостей до проведення незалежної фінансової політики.

Різниця між загальною потребою підприємства в оборотних коштах і величиною власних оборотних коштів показує, яка частина оборотних засобів повинна бути залучена із додаткових джерел фінансування.

Таким джерелами можуть бути:

- тимчасово вільні власні засоби підприємства, виплати за вислуги років, резервний капітал, тобто стійкі пасиви;
- кредиторська заборгованість підприємства;
- кредити та позики підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що існує підхід до оптимізації структури капіталу за критеріями мінімізації рівня фінансових ризиків, який передбачає розподіл джерел фінансування різних складових частин активів підприємства. В цьому випадку всі активи поділяються на такі групи [3]:

1. Необоротні активи.
2. Постійні оборотні активи.
3. Змінні оборотні активи.

Після розподілу активів виділяємо три принципові до їх фінансування:

- консервативний підхід;
- компромісний підхід;
- агресивний підхід.

Аналіз економічної літератури надав можливість узагальнити джерела фінансування підприємства.

Пояснення до умовних позначень, що відображені на рисунку 1.:

ККЗ – короткостроковий залучений капітал;

ДКЗ – додатковий залучений капітал;

ВК – власний капітал.

Склад активів підприємства	Підходи до фінансування активів		
	Консервативний	Компромісний	Агресивний
Змінні оборотні активи	} КЗК	} КЗК	} КЗК
Постійні оборотні активи	} ДЗК+ВК	} ДЗК + ВК	} ДЗК+ВК
Необоротні активи	} ДЗК+ВК	} ДЗК + ВК	} ДЗК+ВК

Рис. 1. Узагальнені підходи до фінансування активів

На прикладі ТОВ АФ "Троїцька" розглянемо підходи до фінансування оборотних активів за період 2007 – 2011 рр. Для цього уявимо короткий баланс підприємства та розрахункові показники за 5 років (табл. 1.)

Таблиця 1

Дані ТОВ АФ "Троїцька" за період 2005 – 2009 рр.

Показники	на 01.01 2007 р. тис. грн.	на 01.01 2008 р. тис. грн.	на 01.01 2009 р. тис. грн.	на 01.01 2010 р. тис. грн.	на 01.01 2011 р. тис. грн.
Необоротні активи	4750,0	4810,0	5300,0	6497,0	8537,0
Оборотні активи	9430,0	9700,0	9870,0	10460,0	27523,0
Баланс	14180,0	14510,0	15170,0	16957	36060,0
Власний капітал	11247,0	11885,0	12100,0	13835,0	20581,0
Довгострокові позики	1127,0	1195,0	1280,0	1360,0	1787,0
Короткострокові позики	1806,0	1430,0	1790,0	1762,0	13692,0
Баланс	14180,0	14510,0	15170,0	16957,0	36060,0
Політика фінансування оборотних активів	Агресивна	Агресивна	Агресивна	Агресивна	Агресивна

Як видно з таблиці 1., сільськогосподарське підприємство ТОВ АФ "Троїцька" за останні роки здійснювало агресивну політику до фінансування оборотних активів, так як основне джерело фінансування – це поточні зобов'язання.

Іншими словами, довгостроковий залучений та власний капітал є джерелом покриття необоротних і частини оборотних активів. У цьому випадку у підприємства не вистачає оборотних засобів, і з позиції ліквідності такий підхід дуже ризикований.

Постановка завдання запропонованої статті полягає у формуванні оптимізаційної моделі забезпечення оборотними коштами аграрних підприємств в умовах кредитної рестрикції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення оцінки системи формування та управління оборотним капіталом аграрних підприємств доцільно провести багатомірну кластерну класифікацію господарств (кластерний аналіз) за п'ятьма ознаками, що характеризують рівень забезпеченості оборотними коштами, їх структуру, співвідношення джерел фінансування, а також ефективність використання.

Кластерний аналіз – це багатомірна статистична процедура (кластеризація), яка класифікує об'єкти або спостереження в однорідні групи. Набір

усіх досліджуваних об'єктів розподіляється по підкласах, які називають кластерами (англ. Cluster – скупчення, таксони, класи). Крім терміна "кластеризація", у літературі використовують такі поняття, як сегментаційний аналіз, сегментація, таксономія, автоматична класифікація, неконтрольована класифікація, що мають одне значення, тобто є синонімами. Основна мета кластеризації – розділити множину початкових даних на такі підмножини, групи, щоб об'єкти всередині кожної групи були подібними до себе, а об'єкти з різних груп – неподібними. Розрахунок середніх характеристик підприємств кожного кластера дозволяє констатувати, що на сучасному етапі вітчизняними аграрними підприємствами не сформована ефективна система управління оборотним капіталом, нинішній її стан варто визначити незадовільним (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика кластерів багатомірної класифікації аграрних підприємств України за рівнем управління оборотним капіталом, 2008-2010 рр.

Показники	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3	Кластер 4	Кластер 5
Частка оборотного капіталу в активах, %	6,00	6,22	11,97	13,13	17,55
Частка власних оборотних коштів в оборотному капіталі, %	-79,89	-10,75	37,64	66,21	77,49
Швидка ліквідність	0,12	0,20	0,25	0,75	1,09
Абсолютна ліквідність	0,0001	0,0007	0,0008	0,0182	0,1191
Коефіцієнт покриття	0,71	1,18	1,91	3,42	5,34
Частка чистого оборотного капіталу, %	-39,94	15,19	47,64	70,72	81,28
Коефіцієнт маневреності	-0,054	-0,007	0,049	0,091	0,142
Маневреність власних оборотних коштів	0,0002	-0,0056	0,0011	0,0080	0,0288
Коефіцієнт покриття запасів	-0,96	-0,13	0,43	0,85	0,97
Питома вага власного капіталу в пасиві, %	89,20	93,24	92,56	95,57	96,05
Рентабельність виробництва, %	-41,47	-24,46	-17,14	12,82	43,88
Рентабельність продажу, %	-60,00	-28,17	-17,89	10,26	25,74
Рентабельність оборотного капіталу, %	-51,48	-19,76	-8,18	6,91	23,55
Рентабельність активів, %	-4,279	-1,857	-1,628	0,451	3,567
Оборотність оборотного капіталу	0,86	0,70	0,46	0,67	0,91
Кількість підприємств	6	16	10	7	2
% у вибірці	14,6	39,0	24,4	17,1	4,9

За даними таблиці 2., можна стверджувати, що від 4 до 23 % господарств, унаслідок незадовільного управління цілком втратили фінансову незалежність. Ще близько від 36 до 90 % наближаються до цього стану. Тільки від 6 до 39 % аграрних підприємств мають рівень управління оборотним капіталом вищий за середній рівень і можуть, за певних умов, ефективно функціонувати в ринковому середовищі.

Поточний стан оборотного капіталу і його специфіка в сільському господарстві вимагають здійснювати планування аграрного виробництва і нормування оборотних коштів відповідно до положень теорії динамічної фінансової рівноваги операційних циклів.

Висновки. Таким чином, основним завданням підприємства аграрного сектора повинна стати оптимізація часу перебування оборотних коштів у кожній фазі обігу.

Для цього потрібно, щоб частина часу, яка скорочується в результаті підвищення ефективності проведення кожного етапу, переходила у час використання грошових ресурсів, які є найбільш ліквідним видом фондів підприємства і за їх допомогою можна було формувати прибуток.

Дану умову можна виразити формулою:

$$T = (T_{п.об.к.} - L) + (T_{гр.р.} + L), \quad (1)$$

де T – загальний час кругообігу оборотних коштів;

$T_{п.об.к.}$ – час перебування оборотних коштів в оборотних фондах, готовій продукції та дебіторській заборгованості;

$T_{гр.р.}$ – час перебування оборотних коштів у грошових ресурсах;

L – економія часу перебування оборотних коштів в оборотних фондах, готовій продукції та дебіторській заборгованості.

Але слід зауважити, що дана умова ефективна лише за стабільного фінансового становища. Отже, важливим напрямом у діяльності підприємств є удосконалення процесу формування високоліквідних оборотних коштів та їх використання в умовах кредитної рестрикції.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств/ Андрійчук В.Г. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві України. / Плаксієнко В.Я., Пісьмаченко Л.М., Рябний Є.І. – Київ.: Центр навчальної літератури, 2005. – 490 с.
3. Організація формування оборотних засобів на підприємстві: Економіка: проблеми теорії і практики. Зб. Наук, праць. Наук. Ред.. Р.В. Севастьянов. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – 4 с.

УДК 631.15 (477.53)

ОЦІНКА РИЗИКІВ ПРИ ОПРАЦЮВАННІ ЗАВДАНЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Животенко В.О., асистент

Полтавський університет економіки і торгівлі

У статті розглянуто причини виникнення ризиків, види ризиків та алгоритм прийняття рішень щодо мінімізації ризиків. Разом з тим, запропоновано модель управління ризиками аграрних підприємств та виділено принципи, дотримання яких дозволить приймати ефективні управлінські рішення.

The article discusses the causes of risks, types of risk and decision-making algorithm to minimize risks. However, the proposed model of risk management of agricultural enterprises and highlighted the principles of respect which can make effective management decisions.